

พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง: การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลด
ปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม*
“BAVORN” POWER FOR KLONKCRATHING CANAL PROTECTION:
THE SOCIAL NETWORK PROMOTION FOR REDUCING RISK FACTORS
ACCORDING TO BUDDHISM IN SAMUT SONGKRAM PROVINCE

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ
Prahald Raphine Buddhiso, Phramaha Krisada Kittisobhano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชน เครือข่ายสามเณร และเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงครามเป็นการวิจัยแบบผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาเครือข่ายชุมชน มีการใช้วัดและพระสงฆ์ ชุมชนหน่วยงานภาครัฐ เป็นเครือข่ายร่วมโดยมีกิจกรรมอธิษฐานจิต บวชใจอธิษฐานบารมี ลดละเลิกเหล้า บุหรี่ ตลอดพรรษา เทเหล้า เผาบุหรี่ “เลิกดื่ม เลิกสูบ ลดเสี่ยง” การพัฒนาเครือข่ายผลที่ปรากฏ คือ (1) มีการใช้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา “วันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา” มาเป็นกลไกขับเคลื่อน หมายของการเริ่มต้น ตลอด 3 เดือนระหว่างพรรษา ตั้งใจทำสิ่งดียืนยงเจตนารมณ์ ที่มีประโยชน์เพื่อสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง (2) ใช้ความสำคัญของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในการทำกิจกรรม (3) ใช้กระบวนการของเครือข่ายเป็นแนวทางหรือวิธีการในการขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติตามในองค์กรรวมเกิดขึ้นเป็นภาพแบบอย่างเป็นเครือข่ายภาพรวมและทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ (4) แผนภาพที่สื่อสารสาธารณะ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ธรรมะส่งเสริมจะทำให้เกิดภาพของการตระหนัก สร้างความสำนึก ตระหนักให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือไม่ปฏิบัติตามเมื่อเห็นโทษ หรือพิษภัย ปฏิบัติตามในสิ่งที่เป็นคนคุณประโยชน์

*Received September 20, 2021; Revised October 1, 2021; Accepted October 1, 2021

คำสำคัญ: เครือข่ายชุมชน: เครือข่ายสามเณร: เครือข่ายเยาวชน: ปัจจัยเสี่ยง; พระพุทธศาสนา

Abstract

Objectives of the research article were to develop community networks, novice network and youth network to organize network promoting activities to reduce risk factors according to Buddhism in Samut Songkram Province. using mixed methods, focusing on Participatory Action Research, PAR, collecting and analyzing data by both quantitative and qualitative methods.

Findings of the study were found that: The results of community network development was found that monasteries, monks, communities, government agencies jointly organized as network to perform activities of mind undertaking, spiritual ordination as perfection of strong determination to reduce, discard and quit drinking alcoholic drinks, quit smoking, all through Buddhist Lent with spiritual prayer activities. ordained, pray, prestige quit drinking and smoking throughout the Buddhist Lent with liquor pouring, cigarette burning with slogan “quit liquor, stop cigarette, reduce risk”. Network development. The results of network development were as follows: 1) Important Buddhist days "Asarnha Bucha Day - Buddhist Lent Day" were used as a driving mechanism to initiate the beginning day to pledge that the 3 months during the Buddhist Lent intending to do good things, affirming the intention that were useful for the health of oneself and those around him, 2) using the importance of the monasteries as the centers of the community for organizing the activities, 3) use the network process as guideline or method to drive for acceptance and lead to holistic compliance, forming a model as a whole network and generating creative power, 4) public communication through public relations to promote campaigns create a picture of awareness and alertness to follow or not to follow what was not useful but follow what was useful.

Keywords: community networks; novice network; youth network; reduce risk factors; Buddhism

บทนำ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหล่า บุหรี เมื่อต้องจำเพาะไปที่จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชากรจังหวัดสมุทรสงครามที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 17.29 ซึ่งลดลงจากเดิมเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554 ที่พบอัตราการสูบบุหรี่ของประชากร ร้อยละ 18.32 (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบ, 2561) จากอัตราที่ลดลง มีการเข้าไปดำเนินการและพยายามเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงจากเหล่าบุหรี โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการลงพื้นที่อย่างจริงจังของสาธารณสุขจังหวัดร่วมกับเครือข่าย อสม. ในการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงพิษภัยของบุหรีและเหล่าอย่างจริงจัง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อาทิเช่น กระบวนการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในช่วงแรกเน้นไปที่การลงพื้นที่จัดเวทีสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายของการทำโครงการ แต่ด้วยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุทำให้การลงไปชวนคุยเรื่องเหล่า บุหรีโดยตรงไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นจึงมีการนำเครื่องมือประวัติศาสตร์ของชุมชนเข้ามาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ ซึ่ง “การพูดคุยในเรื่องความสุขของอดีต ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ของคนในปัจจุบัน” ทำให้กระบวนการในการพูดคุยมีบรรยากาศที่เป็นมิตรและพร้อมพูดคุยในทุกเรื่อง เป็นการจัดเวทีที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่การลงไปสัมภาษณ์เพื่อมุ่งหวังข้อมูล แต่เป็นเวทีพูดคุยที่เน้นความสุขและเปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้เล่า และแสดงความคิดเห็นของตนเอง เมื่อทำบ่อยๆ เข้าจึงกลายเป็นความคุ้นเคย เมื่อเปลี่ยนจากเวทีประวัติศาสตร์เป็นการเก็บข้อมูลสถานการณ์เรื่องบุหรี เหล่า ก็ไม่ใช่ปัญหา เมื่อทุกคนพร้อมที่จะเล่าอย่างเปิดใจ (พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ, 2564a; พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ และคณะ, 2564a; วาสนา แก้วหล้าและคณะ, 2564; พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ, 2564b; พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ และคณะ, 2564b)

ในส่วนสถานการณ์พื้นฐานในหมู่บ้านคลองกระทิง ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 85 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 325 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ยามว่างชาวบ้านมักรวมกลุ่มกันเป็นจิตอาสาพัฒนาสังคม ตามโครงการลงแขกลงคลอง มีการจัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และกลุ่มพัฒนาเด็กและเยาวชน สำหรับสถานการณ์ด้านบุหรีและเหล่าพบว่า ประชาชนที่ติดบุหรี 13 คน เป็นนักสูบบุหรี่ใหม่ 2 คน ประชาชนที่ติดเหล่า 15 คน เป็นนักดื่มหน้าใหม่ 3 คน จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ประกอบกับชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่ด้วยวิถีทางเศรษฐกิจชุมชน มีวัด พระสงฆ์ และพระพุทธรูปศาสนาเป็นฐานของชุมชน มีสถาบันการศึกษา โรงเรียนเป็นหน่วยร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงมีแนวคิดในเรื่องการ “บวร/บวช : บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน” 4

ประสาน มาเป็นฐานสร้างกลไกลดความเสี่ยงจากการเสี่ยงติดทั้งเหล้า บุหรี่ ในชุมชน หมู่บ้าน กระทั่ง ด้วยตระหนักว่า วัด พระสงฆ์ ชาวพุทธ พุทธศาสนิกชน เป็นหน่วยทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยคน มีระเบียบแบบแผนการปฏิบัติ ที่มีการจัดตั้งเป็นกิจจะลักษณะและเป็นทางการ ที่ประกอบด้วย นักบวช คฤหัสถ์ คณะสงฆ์ วัด และกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินการทางพุทธศาสนารูปแบบต่างๆ ทั้งเป็น “สถาบัน” ที่มี กฎกติกา มีจุดมุ่งหมาย และมีความชอบธรรมในการดำรงอยู่ และการทำกิจกรรม ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับพุทธศาสนา หรืออาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของตน นอกจากนี้ยังปรากฏงานวิจัยที่สะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์ วัด และพระพุทธศาสนาต่อชุมชน ที่เข้าไปมีบทบาทพัฒนาชุมชน ดังปรากฏในงานวิจัย เช่น พระบาทสมเด็จพระสังฆราชกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ : กรณีศึกษาหลวงปู่แดง วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม (พระปลัดระพี พุทธิสาร, 2561) บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พระครูพิศิษฐ์ ปรุขานาถ (นนทิโย ประยูร), 2560) ทั้งมีการเข้าไปรณรงค์ส่งเสริมการลดเหล้า บุหรี่ และสิ่งเสพติดอื่น ๆ ผ่านแนวคิดเรื่องศีลในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏโครงการหมู่บ้านศีล 5 กับงานวิจัยที่ให้ผลการศึกษา เรื่อง “แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” (พระมหาสุทนต์ นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และจุฑารัตน์ ทองอินจันทร์, 2561) วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ (สมคิด พุ่มพุเรียนและคณะ, 2562) รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จ (วนิดา ศิริวรสกุลและวัชรินทร์ อินทพรหม, 2561) รวมทั้งการใช้บทบาทนำของพระสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการรณรงค์ส่งเสริม ดังปรากฏในงานวิจัย เช่น การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้า บุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี (พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกิจ) และคณะพระมหานิกั ฐานุตโร, 2562) กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย (พระครูปริยัติสาทร, 2562) รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 (พระครูพินิตปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) และคณะ, 2561) ซึ่งจากข้อมูลวิจัยจะพบว่าพระพุทธศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนา วัด และพระสงฆ์ ยังคงมีบทบาทนำในการส่งเสริม กระตุ้น หรือรณรงค์ ให้เกิดการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติโดยมีกรอบ ของบุญ ทาน ศีล ภาวนา เป็นฐานในการขับเคลื่อน ดังนั้นกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงจากการดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลด ละ เลิก หรือยุติการใช้ เสพ โดยมีแนวทางที่เป็นกลไกการปฏิบัติจากการตั้งจิตอธิษฐานบวชใจ (จิตตสังวร) สมาทานถือนว

โดยส่งเสริมให้เกิดการทำทาน (ทาน-จาคะ) ที่หมายถึงการให้ เสียสละแก่คนรอบข้างด้วยการควบคุมตนเอง โดยมีบุญและบารมีทางพระพุทธศาสนาเป็นเป้าหมายปลายทาง เพื่อยกจิตพัฒนาใจ ลด ละ เลิก (เหล้า-บุหรี่) โดยมีบุญ ทาน เป็นเป้าประสงค์นำจิตไปสู่ปลายทางตามคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรูปแบบและกระบวนการที่สามารถลดปัจจัยเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ได้ จากการทบทวนเอกสาร รายงานวิจัยทั้งจากกรณีประเทศไทย และต่างประเทศ พบว่าในกระบวนการเพื่อการบำบัดฟื้นฟูหรือการใช้โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ จะมีวิธีการใช้ชีวิต เจริญสมาธิภาวนาร่วมด้วย การใช้สมาธิเป็นตัวช่วยกระตุ้นที่สำคัญและใช้การภาวนาหรือการสร้างวิธีการ ตระหนักรู้ด้านในอย่างจริงจังจนกระทั่งตนเองสัมผัสและรับรู้ได้ถึงโทษการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ การดำเนินโครงการ/กิจกรรมในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแบบผสมผสานเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ สร้างความตระหนักรู้ผ่านบุคคลากรทางพระพุทธศาสนาและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นรูปแบบที่อาจเรียกว่าการ “ผนึก ผสาน” ระหว่าง พระสงฆ์ บุคลากรสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมที่โครงการได้เลือกใช้ให้ เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมโครงการ

เพราะเหตุนี้เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม นำไปสู่การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของพลัง “บวร-บวช” บ้าน-วัด-โรงเรียน-ชุมชน ในการลดปัจจัยเสี่ยงของหมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำเสนอโมเดลต้นแบบในการลดปัจจัยเสี่ยงแก่หมู่บ้านในการแก้ไขปัญหา เป็นชุมชนต้นแบบในการแก้ปัญหาลดปัจจัยเสี่ยงให้เป็นชุมชนต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายสามเณรในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน (ปีงบประมาณ 2563 มีนาคม 2563 ถึงกันยายน 2564) เพื่อพัฒนาโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งคณะผู้วิจัยทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม หน่วยงานราชการจังหวัดสมุทรสงคราม สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสงคราม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเหมืองใหม่ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา

2. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วยตัวแทนคณะสงฆ์ 3 รูป ตัวแทนหน่วยงานราชการ 3 คน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น 3 คน และตัวแทนประชาชน 3 คน เพื่อถอดองค์ความรู้และกระบวนการในการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา ถอดบทเรียนกรณีศึกษาของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และออกแบบการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

ระยะที่ 2 เป็นการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านคลองกระทิง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในลักษณะของการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการให้ความรู้เกี่ยวกับการลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา บทบาทหน้าที่ของแกนพิทักษ์คลองกระทิง จำนวน 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุต้นแบบเป็น “ปราชญ์อาวุโส พัทธังคคลองกระทิง” ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

จำนวน 2 วัน 1 คืน ภายในเดือนมิถุนายน 2563 มีผู้สูงอายุหมู่บ้านคลองกระทิง เข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 15 คน

ครั้งที่ 2 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำเยาวชนต้นแบบเป็น “ยุวชนรักษถิ่น พัทธกิจคลองกระทิง” ณ โรงเรียนถาวรวิทยา ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 วัน 1 คืน ภายในเดือนกรกฎาคม 2563 มีนักเรียน เข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 100 คน

ครั้งที่ 3 จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม จำนวน 9 เครือข่าย ในการสร้างและพัฒนาแกนนำสามเณรต้นแบบเป็น “สามเณรโฆษก พัทธกิจคลองกระทิง” ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 วัน 4 คืน ภายในเดือนตุลาคม 2563 มีนักเรียนเข้าร่วมฝึกอบรมอย่างน้อย 20 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำผลการพัฒนาแกนนำต้นแบบ ลงไปทำงานเชิงพื้นที่ โดยแกนนำแต่ละคนจะร่วมกันรณรงค์ให้เยาวชนและประชาชนในหมู่บ้านคลองกระทิง ลด ละ เลิก เหล้าและบุหรี่ โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่แกนนำ 1 คน สามารถรณรงค์ให้เยาวชนและประชาชน เข้าร่วมโครงการได้อย่างน้อย 10 คน ก็จะได้เยาวชนและประชาชนที่เข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 400 คน

ระยะที่ 4 เป็นการพัฒนาโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม และจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อยืนยันรูปแบบที่นำเสนอ

ระยะที่ 5 เป็นการติดตามและประเมินผลการใช้โมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม กับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 6 สรุปปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของโมเดล พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อนสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีเสนอแผนงานวิจัยต่อไป

3. เป็นการศึกษาาระดับเจตคติที่ดีและแนวคิดเชิงคุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนา ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง

4. นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนพลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม ในรูปแบบของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

ในการทำกิจกรรมอธิษฐานจิต บวชใจอธิษฐานบารมี ลดละเลิกเหล้า บุหรี่ ตลอดพรรษา เทเหล้า เผาบุหรี่ “เลิกดื่ม เลิกสูบ ลดเสี่ยง” เป็นการ (1) ใช้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา “วันอาสาฬหบูชา-วันเข้าพรรษา” มาเป็นเครื่องหมายของการเริ่มต้นตลอด 3 เดือนระหว่างพรรษา ตั้งใจทำสิ่งดียืนยันเจตนารมณ์ ที่มีประโยชน์เพื่อสุขภาพตัวเองและคนรอบข้าง (2) ใช้ความสำคัญของวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในการทำกิจกรรม (3) ใช้กระบวนการของเครือข่ายเป็นแนวทางหรือวิธีการในการขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติตามในองค์กรวมเกิดขึ้นเป็นภาพแบบอย่างเป็นเครือข่ายภาพรวมและทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ (4) แผนภาพที่สื่อสารสาธารณะ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ธรรมะที่ส่งเสริมจะทำให้เกิดภาพของการตระหนัก สร้างความสำนึก ตระหนักก็ให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือไม่ปฏิบัติตามเมื่อเห็นโทษ หรือพิษภัย ปฏิบัติตามในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ ดังนั้นการสื่อสารจึงมีความหมายเป็นแนวทางหรือวิธีการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย **พลังบวรพิทักษ์คลองกระทิง : การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม** บทสรุปของการจัดกิจกรรม จึงเป็นวิธีการ หรือแนวทาง ให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นพลังชุมชน เป็นกลไกชุมชน ร่วมกับภาคีเครือข่ายและส่วนงานต่าง ๆ ให้เกิดเป็น พลังบวร “บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ ชุมชน” เกิดเป็นภาคีร่วมกันในการลดเหล้า บุหรี่ จนกระทั่งไปสู่การเลิกเหล้าบุหรี่ลดปัจจัยเสี่ยงต่อไป ส่งผลเป็นมวลรวมความสุขจากสุขภาวะที่ดีของคนในชุมชน และสังคมภาพกว้าง ซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญและผลได้จากการดำเนินกิจกรรมโครงการในครั้งนี้ คือ (1) ชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงครามมีชาวพุทธเป็นส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด (2) ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับทางวัด พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน หมายถึงมีความเคารพในตัวหลวงพ่อด่าง นนทิโย หรือพระสงฆ์ในวัดอยู่จึงปฏิบัติตามแนวทางที่ทางวัด หรือพระสงฆ์ส่งเสริมธรรมะเรื่องเหล้า บุหรี่ หรือปัจจัยเสี่ยงอื่น ๆ รวมทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำด้านสาธารณสุขให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลดปัจจัยเสี่ยง (3) หลวงพ่อ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำระบบสาธารณสุข ได้ใช้วัดเป็นช่องทางในการทำกิจกรรมเชิงหมู่บ้านศีล 5 ดังนั้นการธรรมะจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หมายถึงทุกวันพระ วันสำคัญของพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญ โดยใช้วันดังกล่าวเป็นเงื่อนไขธรรมะ ดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมลดปัจจัยเสี่ยงให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย (4) ความเคารพผู้ใหญ่ตามหลักความเคารพหรือการวตาเป็นแนวทางหรือเป็นกลไกในการธรรมะส่งเสริม กลไกเชิงเครือข่ายภายในชุมชน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู

พระสงฆ์ วัด เป็นส่วนสำคัญในการควบคุม ดูแล ตรวจสอบ ช่วยให้ผู้สามารถขับเคลื่อนลดปัจจัยเสี่ยงเกี่ยวกับเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด ชนิดอื่น ๆ ในชุมชนด้วย (5) ความเชื่อต่อผู้นำทางด้านระบบสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาล หมอ แพทย์พยาบาล และ อสม. ที่เข้าไปรณรงค์ในช่วงที่ผ่านมา ส่งเสริมให้เกิดผลต่อการปฏิบัติหรือความเชื่อต่อการปฏิบัติ รวมทั้งการสร้างความตระหนัก เห็นความสำคัญและนำไปสู่การปฏิบัติตาม (5) ความเป็นวิถีชุมชนเกษตรแบบชาวสวน และสถานบันเทิง และสิ่งที่จะเป็นปัจจัยนำไปสู่การสร้างความเสี่ยงด้านสิ่งเสพติดจึงน้อยไปด้วย ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏและพบเห็น สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลเชิงพื้นที่จึงนำมาถอดเป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ในความรู้ แนวทาง วิธีการ ทั้งก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงในภาพกว้างต่อชุมชนคลองกระทิง จังหวัดสมุทรสงครามได้

2. ผลการพัฒนาเครือข่ายสามเณรในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการบรรพชา ลดปัจจัยเสี่ยง เหล้า บุหรี่ ที่วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นแนวทาง กลไก ที่เข้าไปส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยง โดยใช้วิธีการส่งเสริมป้องกันผ่านวิถีทางศาสนา การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักวิถีทางศาสนา การส่งเสริมให้สามเณรผู้เข้ามาบวชได้ตระหนักและเห็นความสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมให้สามเณรเหล่านั้นได้เป็นกลไกร่วม ด้วยการรณรงค์ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจเชิงบวกกับเพื่อนภายในโรงเรียน ผ่านกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างบ้านกับวัดที่ได้พาสามเณรไปเยี่ยมบ้าน เยี่ยมผู้สูงอายุ อันเป็นกิจกรรมของวัด การพาสามเณรไปเยี่ยมโรงเรียนทำกิจกรรมแจกทุน การศึกษา นัยหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างภาพจำ สร้างแบบอย่างในใจให้เกิดขึ้นผ่านการรณรงค์ภายใต้กรอบบ้าน วัด โรงเรียน การให้ความสำคัญกับการบวช การพาสามเณรออกบิณฑบาต เพื่อเป็นการเยี่ยมชุมชน และให้เห็นความสำคัญว่าวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นหลักชัยที่พึ่งสำคัญของชุมชนในการพัฒนาให้เยาวชนได้มีภูมิคุ้มกัน สร้างภาพจำในใจ ให้เป็นแบบอย่างที่ดี ลดปัจจัยเสี่ยง การสร้างการเรียนรู้ว่า ศิลปินได้ หรือความดีกินได้ หรือความดี ทำให้เกิดรายได้ หลวงพ่อแดง นนทิโย ได้จัดมอบทุนการศึกษา เพื่อสนับสนุนค่าเสื้อผ้า รองเท้า ซึ่งไม่ได้มาก แต่ได้ปลูกการเรียนรู้ในใจสำหรับเด็ก ผู้เข้าร่วมโครงการว่าการที่นักเรียนเหล่านั้น มาบวช อบรม ลดปัจจัยเสี่ยง รักษาศาสนา และสร้างภาพจำในใจต่อการบวช สร้างภาพจำต่อนักเรียนเยาวชน และจะเป็นมุมมองที่ทาบทับกลายเป็นเจตคติที่ดีต่อวัด พระสงฆ์ และศาสนา เห็นคุณค่าและโทษของเหล้า บุหรี่ ตามการรณรงค์ ไม่ยุ่งเกี่ยวตั้งแต่แรก หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ยุ่งเกี่ยว ลดละเลิกปัจจัยเสี่ยงจากอบายมุข สิ่งเสพติดที่ให้โทษทุกชนิดในที่สุด

3. ผลการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

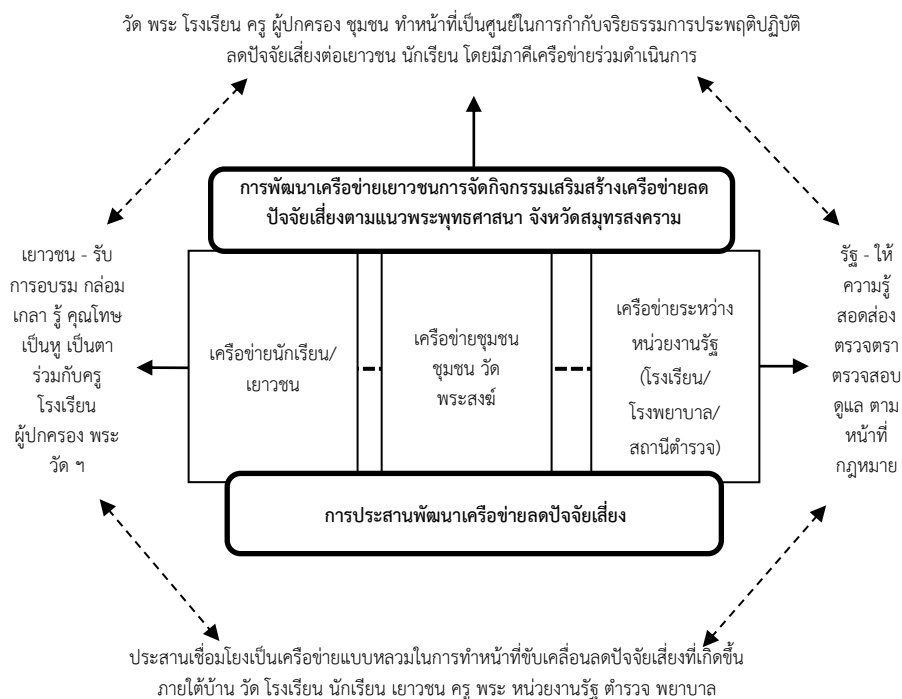
การพัฒนาภายใต้กรอบพลังบวร ที่มีเครือข่ายเป็นโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน (บวร) หรือเป็นรัฐบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐ (บวร) ที่ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างกัน และเป็นกลไกขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือระหว่างกันภายใต้ความเป็นไปได้ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ (1) ตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ และอบายมุขชนิดต่าง ๆ และคิดว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงสำหรับสมาชิกในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเยาวชนในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน ระหว่างโรงเรียน 3 แห่ง ที่ร่วมกิจกรรมในฐานะเป็นเยาวชนในชุมชน ก็ทำหน้าที่ในการสอดคลองกำกับและกัน และนำสิ่งที่เห็นในความผิดปกติ เช่น พฤติกรรมเปลี่ยน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเสี่ยงคบเพื่อนไม่ดี ก็บอกให้ผู้ปกครอง ครู หรือบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้กับ สอดส่องอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น (2) นักเรียนเยาวชนให้ความร่วมมือ ร่วมกันสอดส่อง เป็นหูเป็นตา ร่วมมือกับผู้ใหญ่ในทุกภาคส่วนทั้ง วัด โรงเรียน และครู โรงเรียน และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง (3) เครือข่ายเชิงสังคมอันประกอบด้วยชุมชน ที่ประกอบด้วยสมาชิกในแต่ละครอบครัว วัด วัดที่ทำหน้าที่รณรงค์ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและใช้กลไกทางศาสนาเป็นสาระสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อไม่ป้องกัน ป้องปราม และกระตุ้นไม่เกิดการปฏิบัติที่ผิดพลาด โรงเรียนคอยกำกับติดตามเชิงบุคคล โรงพยาบาลให้ความรู้ต่อโทษภัยของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ จัดอบรมในโรงเรียน วัด แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ดำรงทำหน้าที่ในการอบรม ให้ความรู้ผ่านนักเรียน โรงเรียน หรือกิจกรรมอันจะพึงเกิดขึ้นแก่วัด เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงกลายเป็นการประสานความร่วมมือหรือเครือข่ายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเป็นการขับเคลื่อนให้เยาวชนเป็นพลังช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือกันและกัน และช่วยเหลือสังคมผ่านการสอดส่องกำกับและกันจนกลายเป็นความเข้มแข็งภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยทำให้ค้นพบ (1) กลไกเชิงปฏิบัติเพื่อการลดปัจจัยเสี่ยงจากสิ่งเสพติดเหล้าบุหรี่ (2) บทบาทของสถาบันศาสนา กับการทำหน้าที่ในการรณรงค์ตามแนวพระพุทธศาสนา (2) บทบาทของชุมชนต่อการส่งเสริมและระมัดระวังปัจจัยเสี่ยงระดับต้น (3) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐต่อการเป็นภาคีเครือข่ายในการลดปัจจัยเสี่ยง (4) บทบาทเยาวชนแกนนำ และร่วมเฝ้าระวังต่อการลดปัจจัยเสี่ยง โดยทั้งหมดได้เป็นภาคีเครือข่ายในการลดปัจจัยเสี่ยงร่วมกัน ซึ่งแสดงผลเชิงประจักษ์เป็นพลังบวร (บ้าน-วัด-ชุมชน-พระ-โรงเรียน-รัฐ หน่วยราชการ) ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคลองกับแนวคิดและงานวิจัยของ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)และพระมหา

นิกร ฐานุตโร (2562) วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า พระสงฆ์ต้องมีการสร้างเครือข่ายกลไกการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไข การรณรงค์และป้องกัน เป็นการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคีและเครือข่ายภาคประชาชน ต้องมีการบูรณาการกระบวนการและรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาอันแท้จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติสาทร (2562) วิจัยเรื่อง “กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย” พบว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย ควรทำงานแบบบูรณาการร่วมกันขององค์กรภาครัฐ เอกชน และสำนักพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ในพื้นที่ต้องแสดงออกถึงความตระหนักร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยให้พระสงฆ์ที่เคยสูบบุหรี่มาแล้วประสบการณ์และเป็นพี่เลี้ยงให้พระสงฆ์และคนที่อยากเลิกบุหรี่, จัดทำธรรมนูญห้ามจัดจำหน่ายเหล้า บุหรี่ในบริเวณกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีต่างๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า การพัฒนาภายใต้กรอบพลังบวร ที่มีเครือข่ายเป็น โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน (บวร) หรือเป็นรัฐบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐ (บวร) ที่ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างกัน และเป็นกลไกขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือระหว่างกันภายใต้ความเป็นไปได้ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ (1) ตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ และอบายมุขชนิดต่าง ๆ และคิดว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงสำหรับสมาชิกในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเยาวชนในฐานะที่เป็นเพื่อนกันระหว่างโรงเรียน 3 แห่ง ที่ร่วมกิจกรรม ในฐานะเป็นเยาวชนในชุมชน ก็ทำหน้าที่ในการสอดคลองแก่กันและกัน และนำสิ่งที่เห็นในความผิดปกติ เช่น พฤติกรรมเปลี่ยน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเสี่ยงคบเพื่อนไม่ดี ก็บอกให้ผู้ปกครอง ครู หรือบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้กับสอดส่องอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น (2) นักเรียนเยาวชนให้ความร่วมมือ ร่วมกันสอดส่อง เป็นหูเป็นตา ร่วมมือกับผู้ใหญ่ในทุกภาคส่วนทั้งวัด โรงเรียน และครู โรงเรียน และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง (3) เครือข่ายเชิงสังคมอันประกอบด้วยชุมชน ที่ประกอบด้วยสมาชิกในแต่ละครอบครัว วัด วัดที่ทำหน้าที่รณรงค์ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและใช้กลไกทางศาสนาเป็นสาระสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อไม่ป้องกัน ป้องปราม และกระตุ้นไม่เกิดการปฏิบัติที่ผิดพลาด โรงเรียนคอยกำกับติดตามเชิงบุคคล โรงพยาบาลให้ความรู้ต่อโทษภัยของสิ่งเสพติด เหล้าบุหรี่ ผ่านการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ จัดอบรมในโรงเรียน วัด แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ตำรวจทำหน้าที่ในการอบรม ให้ความรู้ผ่านนักเรียน โรงเรียน หรือกิจกรรมอันจะพึงเกิดขึ้นแก่วัด เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงกลายเป็นการประสานความร่วมมือหรือเครือข่ายร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเป็นการขับเคลื่อนให้เยาวชนเป็นพลังช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือกันและกัน และช่วยเหลือสังคมผ่านการสอดส่องแก่กันและกัน จนกลายเป็นความเข้มแข็งภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม นำผลการวิจัยและแนวปฏิบัติจากการลดปัจจัยเสี่ยงนำไปกำหนดเป็นนโยบายขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงร่วมกิจกรรมโครงการหมู่บ้านศีล 5 และวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติในชุมชนของครุฑรวม
2. หน่วยงานภาครัฐ (โรงเรียน/สถานีตำรวจ/โรงพยาบาล) ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม นำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติในชุมชนของครุฑรวม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพื้นที่

เพื่อให้การลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามเกิดความยั่งยืนต่อไป คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ดังนี้

1. วัด พระสงฆ์ โรงเรียน ครู นักเรียน ชุมชน หน่วยงานรัฐ ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม นำกลไกรูปแบบเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติทั้งระบบ
2. หน่วยงานในพื้นที่วิจัยศาสนสถาน วัด พระสงฆ์ หน่วยงานราชการ และภาคีเครือข่าย นำผลจากแนวปฏิบัติจากการวิจัยที่ดี ไปขยายผล ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติในเชิงเครือข่ายเพื่อการขับเคลื่อนการลดปัจจัยเสี่ยงในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. คณะนักวิจัยผู้จะทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยต่อแนวทางการลดปัจจัยเสี่ยงที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมทางศาสนาและทางสังคม เพื่อศึกษาปัจจัยแทรกซ้อนต่อการลดปัจจัยเสี่ยงในเชิงสังคมที่มีความหลากหลาย
2. คณะนักวิจัยผู้จะทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยต่อกลุ่มประชากรที่หลากหลายและช่วงชั้น เช่น เยาวชน ครู นักเรียน พระสงฆ์ วัด รัฐ โรงเรียน ที่มีผลให้การทำงานเชิงเครือข่ายขับเคลื่อนชัดเจนยิ่งขึ้นในการลดปัจจัยเสี่ยงทั้งระบบในองค์กรวม

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปริยัติสาทร. (2562). กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ จังหวัดเลย. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 10(2), 12-24.
- พระครูพนิตปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) และคณะ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 1-14.
- พระครูพิศิษฐ์ประชาภา (นนทิโย ประยูร). (2560). บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 439-455.
- _____. (2564a). การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(2), 69-80.
- _____. (2564b). ยุวชนคุณธรรม : แนวทางลดปัจจัยเสี่ยงของชุมชนกระติ่ง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 102-115.

- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2561). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม. พระนครศรีอยุธยา: งานประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม CSD สัมพันธ์ ระดับชาติ ครั้งที่ 17 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 “คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ระหว่างวันที่ 28-31 มกราคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- พระมหาพุทธนา นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และจุฑารัตน์ ทองอินจันทร์. (2561). แนวคิดตัวชี้วัด องค์ประกอบบทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(2), 204-214.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคม เพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 1-16.
- พระเอกลักษณ์ อชิตโตและคณะ. (2564a). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่าง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 57-68.
- _____. (2564b). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อด่าง นนทบุรี: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 88-101.
- วณิฎา ศิริวรสกุลและวัชรินทร์ อินทพรหม. (2561). รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(29), 203 - 209.
- วาสนา แก้วหล้าและคณะ. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงเกษตรพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาพอเพียงสู่โคกหนองนาโมเดล จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 81-95.
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบ. (2561). รายงานสถิติการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2561. กรุงเทพฯ: เจริญมั่นคงการพิมพ์.
- สมคิด พุ่มทุเรียนและคณะ. (2562). วิเคราะห์กิจกรรมเชิงพุทธตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 กับการหนุนเนื่องคุณค่านิยม 12 ประการ. *วารสารบัณฑิตปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(1), 225-238.